

МИЛОСАВ БАБОВИЋ

СЕМАНТИКА НАСЛОВА У ПОЕЗИЈИ РАДОЊЕ ВЕШОВИЋА

Наслов уметничког дела је компонента структуре, незаобилазна као и *име човека*. Његов избор је, наравно, неупоредиво дубље повезан са бићем дела него име у ритусу крштења, где утичу породични родослов, заветна имена националних јунака и знаменитих људи, наклоност неком књижевном лику, емотивни доживљај метафоричног значења или мелодика звучања имена. У принципу, насловом дела творац тежи да изрази суштину сижеа или суштину поетске поруке. То се не постиже именом главног јунака, иако је честа ауторска пракса, јер *Дон Кихој*, *Фаус*, *Оњегин*, *Обломов*, *Буденброкови* и *Карамазови* и *Руџон-Макарови* се објективишу и осмишљавају тек свеукупном садржином казивања. Истина, дериват имена може ефикасније изразити суштину дела. Хомерова *Одисеја*, на пример, у наративном нивоу казује митарства краља Итаке, али у конотативно-метафоричном кључу симболизује свељудску судбину, јер сваки је живот *својеврсна одисеја*.

Постоји у књижевности низ изразито успешних налаза наслова који воде у срж уметникове замисли и остварења. *Јадници* Виктора Игоа нису само побуњени парије француског друштва, већ и сви које су животне околности гурнуле у огрешења, сви од Жана Валжана и Фушеа до Бјенвениа. Синтагма наслова *Прах и њејео* пољског романисијера Стефана Жеромског исказује симболично Наполеонове ратове у Европи и Русији: цела епоха и простор су окађени мирисом барута и згаришта. Дубљи смисао је у мотивисању закључка да су пожар Москве и ватра Ватерлоа епске победе великог војсковође превориле у *њејео њораза*. Избором наслова *Васкрсење* Толстој није нагласио једино духовни преображај Нехљудова и Катјусе Маслове, него и тријумф

ејичко̄ закона над плотским страстима, егзистенцијалном само-заштитом и мржњом, тријумф вере да човек може часно искупити кривицу и морално пострање.

Поетском интуицијом Радоња Вешовић је, углавном, успешно налазио лексеме и синтагме које могу изразити замисли и поруке његових збирки. У наслову *Гајџан воде у долини* читалац може наслути евокацију на завичајну реку Лим. Међутим, наслов свакако надраста примарно означење. Лим фигурира и у циклусаима песама без мотива завичаја и трансформише се у симболичну *реку живојиа* непрекидну и кад је танка као гајтан. Наслов збирке *Крчаг на вјејру* садржи још зашифрованију симболику. И то у обе речи. Крчаг је знак крхкости, увек под стрепњом да се може разбити у комаде. У контексту песме крчаг је и *свѣишља* чији лелујави пламичак повија ветар.

Пламичак је и искра живота, а ветар свака сила што искру гаси. Тако *земљана свѣишља ѿсѣјаје знак нейсѣјојаносѣи свако̄ земљско̄ ѿсѣјојања*.

У насловима песама овакав поступак песников се наставља, мада не доминира. И симболизација се остварује разнородно. Песма *Наследници* почиње стиховима:

*"Још смо ми ѿсѣјомци
Оних добричина
Из ѿријѣјѣјских шума..."*

Али словенску знаковност надраста коначно сазнање од песме целине: сви нараштаји од искони до вијека могу поновити равноправно иницијални исказ, сви су наследници нечији и нечега. У *Сѣвачу* прва слика не открива суштинску семантику, јер уснули је *ѣињеник*. Семантичка еволуција етимона је евидентна и може оставити утисак да је преузета из метафорике народне реторике: "уснуо сан вјечни". Пјесма *Мрав* је структурирана на фигури поређења: човек-мрав. Сми-сао избора наслова није исказан стихом "мрав врлуда и нема куда", напротив, и човечанство је мравињак и небо је "звездани мравињак". У Вешовићевој амблематици мрав је заслужио преображење у универзални знак својством да је вечно на путу некуд и "свуда је дома док је на путу". А у конотативном нивоу слуги се човек.

Наслов може изражавати симболику *анѣишѣезом*, као у песми *Кумова слама*: светлост је завеса бескраја мрака. Истог је типа знаковност у песми *Крсѣ на раскршћу*. Прва слика - пејзаж Пољске. Фреквентан и *ѣишски*. Али овај знак католичке сфере света се промеће у обележје историјског тренутка застоја, уместо вечне динамике. Јер "Раскршће умује да никуд не крене". И беспуће је, мада номинално путеве и правце показује. А семантика поруке песникове сажима се у стиху: "Жив је само онај који лута".

И у прози Радоње Вешовића запажамо исти модел знаковности наслова. *Колона и видици* је у примарном значењу колона Прве пролетерске и њен ратни пут, са кога се сагледа отаџбина у хиљадама видика. Затим се иза овог открива ново значење: перманентно човеково кретање у мутантни доживљај света. Јединка је увек у некој скупини људској, од породице, школе, војничког строја, свог нараштаја до народа. Наслов *Колона и видици* је потпуно кохерентан ауторовој максими - стиху *Крстиа на раскришћу* "Жив је само онај који још лута". Наслов, најзад изражава песникову мисао да се људи на свом путу духовно узносе, њихово осећање света прати ширење видика, са тенденцијом ка универзалном. Наравно, не за сваког у колони, и не за сваку колону.

Вешовић не одустаје од симболизације наслова ни у књизи *Мач и шио мачеве сијече*, који не наговештава песников путопис о боравку у Вијетнаму. Знаковност је открива накнадно. Мачеви сечивом опрти један о други јесу амблем ратног сукоба. Отуда и фразеологизам "укрстили мачеве". У сваком двобоју неко је победник, а неко поражен. Пораз симболизује *сломљени мач* или *сломљена сабља*. Тако је наш народни певач казивао стихове "Сломи му је надвоје натроје", или "Док мачеве пребише до кора". Полазећи свесно или интуитивно од упамћене метафорике народног епоса, Вешовић је нашао успешан наслов. У његовој нарацији *бамбус сијече челик!* Овим *парадоксом* песник апологира подвиг Вијетконга да жртвом надмаши силу велике. У ауторском ставу се, можда, гнезди и познати стих Горког из *Песме о соколу*: "Безумљу храбрих певамо хвалу!", коју је генерација песникова страсно учила напамет.

Анализа Вешовићевог стваралаштва с аспекта корелација наслова и укупне садржине дела показује да наслов кореспондира са готово свим нивоима глобалне структуре.

Милосав Бабович

СЕМАНТИКА ЗАГЛАВИЈ В ПОЭЗИЕ РАДОНИ ВЕШОВИЧА

Резюме

Современное литературоведение проявляет большой интерес к вопросу *семантики заглавий литературных произведений*, вернее к их функции выражения авторского замысла, целеустремленности его творения и ее передачи коммуникатам.

Именно в этом аспекте в данной статье проведен разбор поэзии и прозы Радони Вешовича, и уточнена модель авторского приема символизации, а также и варианты приема.

